

Ткаченко Юлія Вікторівна

студентка групи ППМ-1-13.0д, VI курс, спеціальність «Практична психологія»
uvTkachenko.il13@kubg.edu.ua

Науковий керівник

Старинська Наталія Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка
n.starynska@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти мотиваційної сфери особистості у вітчизняних та зарубіжних концепціях. Охарактеризовано особливості мотиваційної сфери в юнацькому віці. Проаналізовано науково-практичні дослідження з проблеми мотиваційної сфери студентів. Представлено результати дослідження мотиваційної сфери студентів-психологів на початку, середині та наприкінці навчання.

Ключові слова: мотивація; мотиваційна сфера; розвиток мотивації; студенти-психологи; навчальна діяльність; професійна підготовка.

Актуальність та доцільність дослідження. Мотиваційна сфера відіграє одну з головних ролей протягом усього процесу становлення особистості. Провідні мотиви виступають в якості спонукальної сили, яка спрямовує діяльність і активність людини. Тому, актуальним і найбільш значущим завданням сучасної вищої школи є формування позитивного образу майбутньої професії та мотиваційної сфери студентів, адже тільки високомотивовані особистості здатні стати кваліфікованими, конкурентоздатними спеціалістами та досягати значних результатів на професійному поприщі.

Особливу увагу слід приділяти дослідженням мотиваційної сфери студентів-психологів, адже їхнє професійне спрямування своєрідне і має певну специфіку. Вимоги, що висуваються до особистості психолога, вищі, ніж до людей, які опановують інші професії. Це пов'язано з тим, що головний інструмент практикуючого психолога – його власна особистість. Тому важливо бути обізнаним у сучасних тенденціях та специфіці мотиваційної сфери студентів-психологів [3].

Важливим напрямком дослідження сучасних студентів-психологів є особливості мотиваційної сфери в процесі навчальної діяльності. Професія психолога, безперечно, своєрідна і вимагає, окрім знань, умінь та навичок,

наявності цілого набору особистісних рис та стійкої мотивації. Важливо знати як вона розвивається та підтримується, які особливості та специфіку має її мотиваційна сфера.

Аналіз останніх публікацій. Проблема мотивації поведінки і діяльності найбільш ґрунтовно представлена в таких зарубіжних концепціях і теоріях, як концепція інстинктів (З. Фройд, У. Макдауголл), теорія наuczіння (Д. Уотсон, Е. Толмен, Б. Скіннер), гуманістична концепція (А. Маслоу, Г. Оллпорт, К. Роджерс), спеціальні мотиваційні концепції (Д. Макклелланд, Д. Аткинсон, Х. Хекхаузен, Г. Келлі, Ю. Роттер), теорія когнітивного дисонансу (Л. Фестінгер). У вітчизняній психології дослідження з вивчення мотиваційної сфери людини базувалися на принципі єдності свідомості і діяльності. Так, мотивація розглядається як внутрішня психологічна детермінація діяльності, як складний механізм, що співвідносить вплив зовнішніх для особистості факторів діяльності із внутрішніми умовами (В.Г. Асеев, Л.І. Божович, М. Й. Боришевський, В.І. Ковальов); властивості особистості (С.Л. Рубінштейн); предмети зовнішнього світу (О.М. Леонт'єв).

У працях вітчизняних і зарубіжних учених науково-практичні дослідження проблеми мотиваційної сфери студентів проводяться в різних аспектах. Так, висвітлено різні сторони проблеми формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності у ВНЗ, у яких: проведено аналіз мотивів вступу до вищого навчального закладу (С. В. Бобровицька, О. В. Гилюн, А.Н. Мечніков, Ф.М. Рахматуліна); виявлено динаміку змін мотивів на різних курсах (С.В. Бобровицька, Н.В. Бордовська, Р.С. Вайсман, А.О. Реан, П.М. Якобсон); виділено умови, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності (Н.П. Волкова, А.І. Гебос, С.С. Занюк, В.Є. Михайличенко, В.В. Полянська, О.Б. Тарнопольський, В.А. Якунін).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення специфіки та особливостей мотиваційної сфери студентів-психологів під час навчально-професійної діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення поставленої мети нами був використаний комплекс теоретичних, емпіричних методів та конкретних методик: аналіз науково-теоретичних джерел з проблеми дослідження, спостереження, бесіда; анкетування, психодіагностичні методики вивчення мотиваційної сфери: «Діагностика особистості на мотивацію до успіху», «Діагностика особистості на мотивацію до уникнення невдач» Т. Елерса, тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО), адаптований Д.О. Леонтьєвим, тест «Мотивація навчання у ВНЗ» Т.І. Ільїної, анкета «Здатність до саморозвитку» М.П. Фетискіна, «Діагностика мотиваційної структури особистості» В.Е. Мільмана, тест «Потреба в спілкуванні» Ю.М. Орлова.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту людини. Досліджувалась група студентів, що навчається за двома напрямками «Практична психологія» та «Соціальна робота», загалом 76 осіб.

Виклад основного матеріалу. Вивчення мотиваційної сфери безпосередньо пов'язане з пошуком джерел діяльності людини, тих спонукальних сил, завдяки яким здійснюється будь-яка активність і діяльність, визначається спрямованість її поведінки. У роботах як вітчизняних, так і зарубіжних учених (Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, В.К. Вілюнас, А.Г. Ковальов, А.Н. Леонтьєв, А. Маслоу, В.Н. Мясіщев, К.К. Платонов, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе, П.М. Якобсон, Х. Хекхаузен) немає єдиного погляду на визначення таких основоположних понять, як потреба, мотив, мотивація. У сучасній психології досі не з'ясовано і не уточнено обсяг та зміст поняття «мотив», нині розроблено близько 50 теорій мотивації [1].

Провідною діяльністю студентського віку є навчально-професійна діяльність. Мотиви, пов'язані з майбутнім, починають спонукати навчальну діяльність. Основний мотив пізнавальної діяльності – прагнення здобути професію. Мотивація до навчання – це активізація рушійної енергії, що приводить людину у стан активних дій; чим вища нагорода за старання, тим

більше активується мотиваційний механізм. Для ефективності навчальної діяльності мотивація має обумовлюватись інтелектуальною ініціативою та пізнавальними інтересами. У процесі навчання у ВНЗ сила мотиву навчання і опанування обраної спеціальності знижується. У зв'язку з цим перспективними напрямками дослідження є пошук умов, що сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчання.

Мотиваційна сфера студента розглядається дослідниками у контексті навчально-професійної спрямованості, яка характеризується розвиненою структурою мотивів самовираження (Р.І. Цветкова), розвитком мотивації успіху та влади (Р.І. Алтуніна), актуалізацією мотивів, що пов'язані з самовизначенням, спілкуванням та досягненням мети (В.А. Гузенко) [7].

Важливим компонентом мотивації у студентському віці є губристична мотивація – прагнення особистості до самоствердження та росту особистісної самозначущості. За результатами аналізу психолого-педагогічних досліджень можна стверджувати, що губристична мотивація пов'язана з психологічними факторами досягнення успіху, оскільки успіх у досягненні цілей обумовлений мірою досконалості тих якостей та умінь, яких він вимагає [6].

Результати дослідження У.Л. Мороховської, свідчать про те, що у виборі професії психолога серед студентів домінуючою є егоцентрична мотивація. Альтруїстична мотивація менш притаманна, але автор зазначає, що є тенденція її зростання починаючи з другого курсу навчання і до останніх курсів. Виявлено суперечливі професійно значущі ціннісні орієнтації майбутніх психологів. Для студентів усіх курсів професійно значуща цінність «освіченість» має найбільше значення, протягом навчання до неї долучаються послідовно «відповідальність», «раціоналізм», «суспільне визнання», «цікава робота», «продуктивне життя» та «терпимість», але, з іншого боку, найнижчий ранг має цінність «щастя інших» [2].

Г.Е. Смирнова у дослідженні розвитку професійної мотивації студентів-психологів наводить результати дослідження, що вказують на необхідність «підхопити» у частини студентів рівень професійної мотивації і розвивати далі,

а у частини – починати її розвиток з самого початку, спираючись на природну потребу особистісного саморозвитку [4].

Дослідження А.І. Степанова та Л.А. Ніколаєва показують, навпаки, позитивну тенденцію у розвитку професійної мотивації серед студентів-психологів. У студентів першого курсу домінуючим мотивом є отримання диплома, але у міру збільшення тривалості навчання, формальність засвоєння знань значно знижується. Так, мотив придбання знань у студентів переважає на четвертому курсі, на п'ятому домінуючими мотивами вже є «оволодіння професією» і «придбання знань», що свідчить про адекватний вибір професії та задоволеність нею [5].

Результати емпіричного дослідження показали, що сучасні студенти-психологи за результатами методик Т. Елерса «Мотивація до успіху» та «Мотивація уникнення невдач» на всіх трьох курсах демонструють високий рівень мотиву досягнення успіху; разом з тим, студенти 1 курсу демонструють високий рівень мотиву уникнення невдачі (89%), що свідчить про високий рівень страху мати негативний досвід результату виконання завдання, боязкість ризикувати. Студенти 3 і 6 курсів продемонстрували середній рівень мотиву уникнення невдачі (81%), що свідчить про те, що вони певною мірою готові до ризику; виконуючи завдання, намагаються не помилитися у своїй роботі, але якщо помилку допущено, зберігають спокій і намагаються її виправити.

За результатами тестування за методикою смисложиттєвих орієнтацій Д.О. Леонтєва в цілому можна констатувати, що група студентів, майбутніх психологів, характеризується етапом активного розвитку самосвідомості. Сприйняття студентами процесу життя відбувається як емоційно насичене та наповнене змістом. Середні бали по шкалі «усвідомлюваності життя» (93,21) свідчать про наявність значущих життєвих цілей у майбутньому, які надають життю усвідомленість та спрямованість на перспективу; власне життя оцінюється як цікаве, емоційне, змістовне. Студенти продемонстрували впевненість у власних силах будувати життя відповідно до своїх цілей та уявлень, а також свідомо контролювати його.

Середні бали локусу контролю – Я (19,21) відповідають уявленню студентів, про себе як людей, що мають свободу вибору, щоб будувати своє життя відповідно до своїх планів, завдань і уявлень про його сенс. Середній бал локусу контролю – життя (28,42) говорить про переконання більшості в тому, що людині дано контролювати своє життя, вільно приймати рішення, втілювати їх, вони відчувають свободу та впевненість у собі.

Аналізуючи результати тестування за методикою Т.І. Ільїної «Види мотивів навчання у ВНЗ», можна говорити, що студенти-психологи мають середній рівень розвитку мотиву придбання знань (52%), вище середнього рівень мотиву оволодіння професією (62%) та середній рівень мотиву отримання диплому (58%); пріоритети мотивів виглядають так: 1) зацікавленість у отриманні навичок для оволодіння професією; 2) мотив отримання диплому; 3) мотив отримання знань.

Розглянемо результати анкети здатності до саморозвитку практичних психологів М.П. Фетискіна. Результати представлені на рис. 1.

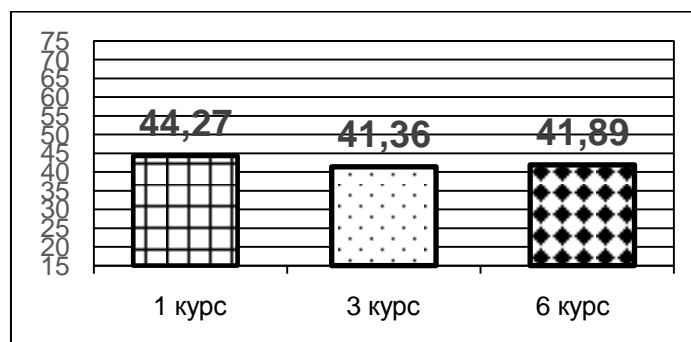

Рис.1.Здатність студентів-психологів до саморозвитку.

За результатами анкетування можна стверджувати, що протягом усього процесу навчання майбутні студенти-психологи демонструють результати здатності до саморозвитку, які можна охарактеризувати як вище середнього. Студенти 1 курсу показують найбільшу здатність, а студенти 6 курсу посідають друге місце. Особистісний саморозвиток психолога актуальний повсякчас, здатність до нього означає здатність самоврядування провідної діяльності (навчальної чи професійної).

Розглянемо результати дослідження за методикою «Діагностика мотиваційної структури особистості» В.Е. Мільмана (рис. 2).

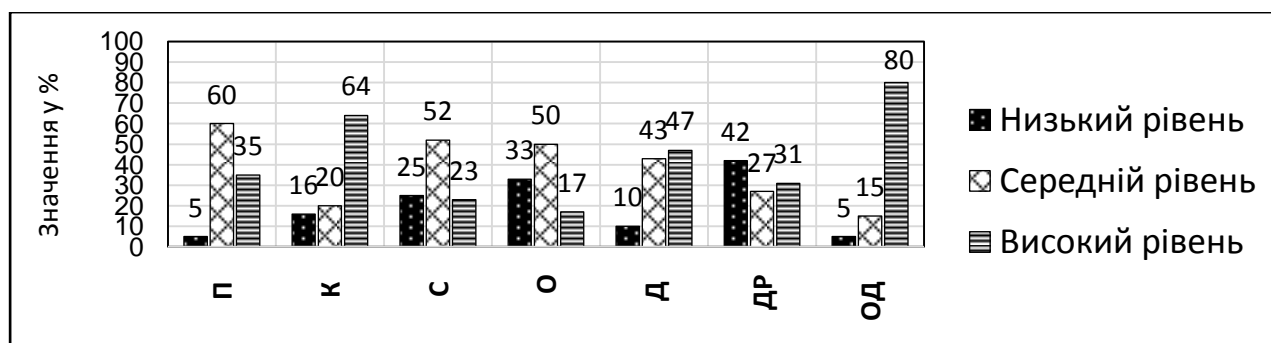

Рис. 2 Ступінь розвитку мотивів у студентів-психологів

Умовні позначення: П - підтримка життєзабезпечення; К - комфорт; С - соціальний статус; О - спілкування; Д - загальна активність; ДР - творча активність; ОД - суспільна корисність.

Для сучасних студентів-психологів найбільш яскраво вираженим є мотив «суспільна корисність». Він переважає у 80% досліджуваних. Це свідчить про наявність вираженого прагнення допомагати і співчувати, здатності до прийняття відповідальності за інших людей, яскраво вираженою орієнтацією на інтереси іншої людини. Середній (43%) і високий (47%) показники мотиву «загальна активність» свідчать про свідоме прагнення мати різносторонні інтереси, бути включеним у різні види діяльності. Дуже високо розвинений мотив «комфорт», який свідчить про важливість зовнішнього оточення, сфери існування. На високому (35%) і середньому рівнях (60%) знаходиться мотив «підтримка життєзабезпечення», що свідчить про важливість у студентів можливості фінансового благополуччя. Низький рівень розвитку мотивів «спілкування» для 33% та «творча активність» для 42% опитуваних насторожує і тривожить. Мотив «соціальний статус» виражений середньо у 52% і низько у 25%, що свідчить про помірність значення думки оточуючих про себе та загальну увагу до суджень інших людей про власну особистість.

Рівень розвитку мотиву спілкування є одним із провідних мотивів студентського віку. Результати тесту «Потреба в спілкуванні» Ю.М. Орлова, свідчать про те, що високий рівень мотиву є характерним для студентів 1 курсу (91%); вище середнього – для 3 курсу (97%); середній – для 6 курсу (100%).

Таким чином, можна стверджувати, що від 1 до 6 курсу відбувається зниження потреби у спілкуванні.

Висновки. Розвиток мотиваційної сфери студентів-психологів – важливе і необхідне завдання сучасної вищої школи. Гармонійна мотивація і достатній розвиток потенційно значущих мотивів є запорукою формування здорової особистості і справжнього професіонала своєї справи. Проведене дослідження може бути використане педагогами, вчителями і психологами для роботи з мотиваційною сферою.

Список використаних джерел:

1. Вахнина В.В. Психологические особенности мотивации личности руководителя органов внутренних дел: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.05 «Социальная психология» / В.В. Вахнина. – М., 1999. – 26 с.
2. Мороховська У.Л. Розвиток мотиваційних складових професійного самовизначення майбутніх психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / У.Л. Мороховська. – К., 2011. – 19 с.
3. Неврюев А.Н. Особенности мотивации будущих психологов на ранних этапах профессионального становления / А.Н. Неврюев // Вестник МГОУ. Серия «Психологические науки». – 2011. – №4. – С. 95 – 98.
4. Смирнова Г.Е. Развитие профессиональной мотивации студентов-психологов / Г.Е. Смирнова // Вестник МГГУ им. М. А. Шолохова. Серия «Педагогика и психология». – 2009. – № 3. – С. 77– 88.
5. Степанов А.И. Динамика учебной мотивации у студентов-психологов / А.И. Степанова, Л.А. Николаева // Современные наукоемкие технологии. – 2013. – №7. – С. 159.
6. Фоменко К.І. Губристична мотивація в структурі спрямованості особистості студентів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол.

наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / К.І. Фоменко. – Харків, 2011. – 19 с.

7. Шахова И.П. Характеристика направленности личности в подростковом и юношеском возрастах / И.П. Шахова // Вестник МГОУ. – 2011. – №3. – С. 159 – 167.

ОСОБЕННОСТИ МОТИВАЦИОННОЙ СФЕРЫ СОВРЕМЕННЫХ СТУДЕНТОВ-ПСИХОЛОГОВ

Ткаченко Юлия Викторовна

студентка группы ППм-1-13.0д, VI курс, специальность «Практическая психология»

yvTkachenko.il13@kubg.edu.ua

Научный руководитель

Старинская Наталья Владимировна

кандидат психологических наук, доцент кафедры практической психологии Института человека Киевского университета имени Бориса Гринченка

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты мотивационной сферы личности в отечественных и зарубежных концепциях. Охарактеризованы особенности мотивационной сферы в юношеском возрасте. Проанализированы научно-практические исследования по проблеме мотивационной сферы студентов. Представлены результаты исследования мотивационной сферы студентов-психологов в начале, середине и в конце обучения.

Ключевые слова: мотивация; мотивационная сфера; развитие мотивации; студенты-психологи; учебная деятельность; профессиональная подготовка.

FEATURES OF MOTIVATIONAL SPHERE OF MODERN PSYCHOLOGY STUDENTS

Tkachenko V. Yulia

student of group PPM-1-13.0d, VI course, specialty «Practical Psychology»

yvTkachenko.il13@kubg.edu.ua

Scientific adviser

Starynska V. Natalia

Candidate of Psychological Sciences (Ph.D.), Associate Professor of the Department of Experimental Psychology, Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University

n.starynska@kubg.edu.ua

Abstract. In the article the theoretical aspects of motivational sphere of personality in domestic and foreign concepts. The features of motivational sphere in adolescence. Analyzed scientific and practical research on the motivational sphere of students. The results of research of motivational sphere of psychology students at the beginning, middle and end of the study.

Keywords: motivation; motivational sphere; development of motivation; students-psychologists; educational activities; professional training.